

к.е.н., доц.Третякова О.В., Третяков М.В.

ЧНУ імені Юрія Федьковича

Основні тенденції розвитку грошово-кредитного ринку України

в умовах кризи

Головною метою грошово-кредитної політики у 2009 р. і наступних роках відповідно до Конституції України залишається забезпечення стабільності грошової національної одиниці. В умовах прискорення інфляції в 2008 р. Національний банк двічі підвищував облікову ставку, активно використовував ставки за мобілізаційними операціями, поступово збільшував вартість рефінансування, як результат – середньозважена ставка за депозитами в національній валюті зростає з 8,6% до 9%. Збільшення вартості національної валюти позитивно впливало на довіру населення до неї та на її привабливість як засобу нагромадження, депозити фізичних осіб у національній валюті збільшувалися більшими темпами (26,4%) порівняно із депозитами в іноземній валюті (17,3%). Незважаючи на це, рівень доларизації підвищився з 22,8% до 23,4%, що було наслідком зростання частки валютних вкладень у структурі депозитів юридичних осіб. Вживалися заходи щодо збалансування обсягів і структури активно-пасивних операцій банків та обмеження ризиків у їх діяльності, стримуючи кредитну активність тих банків, які не мають для цього необхідного обсягу ресурсів належної строковості. Ситуація на валютному ринку з початку 2008 року характеризувалася поступовим нарощуванням перевищення пропозиції над попитом унаслідок перевантаження надходжень за фінансовим рахунком[3].

Однак з початку жовтня (на тлі розгортання зовнішньої фінансової кризи) на фінансовому ринку України почали спостерігатися ознаки напруги, що була наслідком негативного інформаційного фону та штучно спровокованої недовіри вкладників, які масово почали знімати кошти зі своїх рахунків. У період загострення напруги на фінансовому ринку в жовтні-листопаді Національний банк України спрямовував свої зусилля насамперед на забезпечення своєчасності проведення банками розрахунків, зменшення відпливу коштів з банківської системи та

збалансування ситуації на валютному сегменті ринку. У цьому контексті Національний банк України розширив можливості банків з підтримки ними своєї ліквідності через механізми рефінансування, пом'якшив вимоги до формування банками обов'язкових резервів, обмежив здійснення певних активних операцій банків в іноземній валюті, упорядкував правила здійснення валютних операцій.

Але, несприятливий розвиток подій як у світовій, так і у вітчизняній економіці, зумовлювали збереження напруженої ситуації на грошово-кредитному ринку України в лютому 2009 року та продовження відпливу коштів з рахунків клієнтів. Загальний обсяг депозитів у національній валюті в лютому зменшився на 4,7% (з початку року – на 11,8%) до 176,6 млрд. грн., у т.ч. фізичних осіб – на 4,9% (з початку року – на 7,5%) до 99,9 млрд. грн., юридичних осіб – на 4,5% (з початку року – на 16,8%) до 76,7 млрд. грн. Одночасно загальний обсяг депозитів в іноземній валюті (у доларовому еквіваленті) у лютому зменшився на 6,7% (з початку року – на 8,7%) до 18,7 млрд. дол. США, у т.ч. фізичних осіб – на 6,2% (з початку року – на 10,4%) до 12,5 млрд. дол. США, юридичних осіб - на 7,6% (з початку року – на 5,0%) до 6,2 млрд. дол. США[1, с.104].

Слід відзначити, що зменшення обсягів депозитів, що триває (особливо – фізичних осіб), пов'язано вже не тільки із зниженням довіри до банків, а й і зі зменшенням доходів населення внаслідок погіршення ситуації в економіці. За таких умов населення значну частку заощаджень починає витратити на поточне споживання, а також на виконання взятих раніше зобов'язань (у т.ч. за кредитами). Частково цим, а частково переведенням коштів у готівкову іноземну валюту пояснюється продовження в лютому низхідної тенденції в русі готівки поза банками, обсяг якої в цьому місяці зменшився на 1,8% (з початку року – на 4,7%) до 147,5 млрд. грн. Водночас питома вага готівки в структурі грошової маси упродовж лютого збільшилася до 31,3% порівняно із 30,5% на початок місяця, оскільки обсяг грошової маси в лютому зменшувався більшими темпами, ніж обсяг готівки поза банками.

Зменшення ресурсної бази банків відобразилося на їх кредитній активності. Обсяг кредитних вкладень у лютому зменшився на 0,6% (з початку року – на 2,2%)

до 717,9 млрд. грн. Обсяг кредитів наданих юридичним особам збільшився на 0,1% (зменшення з початку року на 1,4%) до 453,9 млрд. грн., наданих фізичним особам – зменшився на 1,8% (з початку року – на 3,5%) до 264,1 млрд. грн. Обсяг грошової маси в лютому зменшився на 4,5% (з початку року – на 8,7%) до 470,8 млрд. грн. У річному вимірі (у розрахунку до відповідного місяця минулого року) темпи приросту грошової маси зменшилися до 18,3% порівняно із 30,2% на початок року. Монетарна база в лютому зменшилася на 3,7% (з початку року – на 7,1%) до 173,4 млрд. грн. У річному вимірі темпи приросту монетарної бази у лютому 2009 р. зменшилися до 29,1% порівняно із 31,6% на початок року. Відплив коштів з банківської системи разом із здійсненням Національним банком України операцій з продажу іноземної валюти на міжбанківському ринку відповідним чином позначився на ліквідності банківської системи[3].

З метою підтримки ліквідності банків Національний банк у лютому здійснив рефінансування банків на загальну суму 15,2 млрд. грн. (з початку року – майже на 20 млрд. грн.). Водночас з метою поліпшення перерозподілу тимчасово вільних коштів між банками Національний банк у лютому не припиняв проведення операцій з мобілізації коштів банків. Протягом місяця обсяг мобілізованих операцій становив 1,95 млрд. грн., з початку року – 3,4 млрд. грн.

Середньозважена процентна ставка за операціями рефінансування за лютий становила 17,2% річних, у т.ч. за кредитами овернайт – 18,0%, за кредитами, наданими на тендерах з підтримання ліквідності банків, – 22,6%, за операціями прямого репо з державними облігаціями України та облігаціями Державної іпотечної установи – 22,1%, за іншими короткостроковими кредитами – 15,9%. Процентна політика Національного банку в лютому продовжувала спрямовуватися на збільшення вартості грошей з метою створення стимулів для повернення вкладів населення в банківську систему[3].

Відповідно до постанови Правління Національного банку України від 13.02.2009 № 72 у якості базових ставок, які визначають спрямованість грошово-кредитної політики Національного банку, використовуються ставки за кредитами рефінансування та операціями з мобілізації коштів на термін 14 днів, які

визначаються за підсумками проведення щотижневих тендерів. Якщо в грудні 2008 р. середньозважена ставка за цими операціями становила 18,7%, то у лютому 2009 р. – 22,6%. Такий рівень ставок був встановлений виходячи з прогнозованого місяєю МВФ рівня інфляції на 2009 рік 16%. З 17 лютого 2009 року вони були підвищені до 18% та 20% річних відповідно. Відповідно до спрямованості процентної політики, середньозважена вартість кредитів у національній валюті в лютому збільшилася з 26,5% до 27,9%, в іноземній валюті – з 10,4% до 10,7%. Інтегральна ставка за кредитами збільшилася з 21,9% до 23,2%. Середньозважена вартість депозитів у національній валюті в лютому збільшилася з 15,9% до 16,4%, в іноземній – залишилась без змін – 8,6%. Інтегральна ставка за депозитами збільшилася з 12,7% до 13,3%. Обсяг обов'язкових резервів, сформованих банками у лютому 2009 року, становив 12,5 млрд. грн. З метою полегшення банкам умов залучення коштів на зовнішньому ринку в умовах зниження ліквідності та необхідності виконання зовнішніх зобов'язань Національний банк з 1 лютого 2009 року знизив норматив резервування за коштами, які залучені банками від банків-нерезидентів та фінансових організацій-нерезидентів, встановивши його в розмірі 2%. Раніше на ці кошти поширювалися ті ж нормативи формування обов'язкових резервів, що за коштами юридичних осіб відповідної валюти та строковості.

Список використаної літератури

1. Нідзельська І.А. Кредитні ризики та їх наслідки для банківської системи України в умовах поглиблення фінансової кризи // Фінанси України. – № 8. - 2009. – с.102-109.
2. Про регулювання грошово-кредитного ринку. Постанова правління Національного банку України від 2.06.2009 № 343.
3. www.bank.gov.ua